

Чорна Марина Віталіївна, д-р екон. наук, проф., економічний факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0661463292; e-mail: m.chorna@hduht.edu.ua.

Черная Марина Витальевна, д-р екон. наук, проф., экономический факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: 0661463292; e-mail: m.chorna@hduht.edu.ua.

Chorna Maryna, PhD. Sc. Professor, Department of Economics, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel.: 0661463292; e-mail: m.chorna@hduht.edu.ua.

Бугріменко Роман Михайлович, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0509354995; e-mail: r.bugrimenko@hduht.edu.ua.

Бугрименко Роман Михайлович, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки підприємств харчування та торгівлі, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: 0509354995; e-mail: r.bugrimenko@hduht.edu.ua.

Bugrimenko Roman, PhD, Associate Professor, Department of Economics of Enterprisers of Food Technology and Trade, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel.: 0509354995; e-mail: r.bugrimenko@hduht.edu.ua.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. А.С. Крутовою.
Отримано 01.04.2016. ХДУХТ, Харків.*

УДК 658.7

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

М.В. Чорна, О.С. Маковоз

Проведено аналіз впливу логістичних систем на конкурентоспроможність підприємств торгівлі, визначено основні підходи до формування логістичних систем на підприємствах торгівлі, на основі дослідження існуючих концепцій систематизовано та охарактеризовано потоки логістичних систем з урахуванням специфіки торговельних підприємств.

***Ключові слова:** логістична система, логістичний потік, торгівля, конкурентоспроможність.*

© Чорна М.В., Маковоз О.С., 2016

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ ТОРГОВЛИ

М.В. Черная, О.С. Маковоз

Проведен анализ влияния логистических систем на конкурентоспособность предприятий торговли, определены основные подходы к формированию логистических систем на предприятиях торговли, на основе исследования существующих концепций систематизированы и охарактеризованы потоки логистических систем с учетом специфики торговых предприятий.

Ключевые слова: логистическая система, логистический поток, торговля, конкурентоспособность.

ANALYSIS OF INFLUENCE OF LOGISTIC SYSTEMS ON COMPETITIVENESS OF TRADE ENTERPRISES

M. Chorna, O. Makovoz

The analysis of influence of logistic systems on competitiveness of trade enterprises is carried out, the main approaches to formation of logistic systems at trade enterprises are defined, on the basis researches of the acting concepts it is systematized streams of logistic systems taking into account specifics of trade enterprises.

For providing a resistant position in the market in modern adverse conditions of managing heads of trade enterprises have to carry out active search and introduce effective instruments of increase of competitiveness.

Trade enterprises need to optimize the expenses connected with the movement and storage of goods. Therefore needs for the analysis of influence of logistic systems on the enterprises of branch of trade are put in the forefront. In modern conditions of managing, under the influence of the crisis phenomena in economy questions of effective logistics have gained special sharpness as domestic trade enterprises are engaged in active search of decrease in costs of transportation, storage and preparation of goods. Use of logistics at trade enterprises provides creation of the consecutive, coordinated system which will allow to react in due time to change of a conjuncture of the market and in the maximum degree to realize strengths of trade enterprise.

The world practice of creation of logistic control systems has revealed that the logistic principles of production management and work of the enterprise in modern conditions can be considered as one of the most important directions of normalization of development of the enterprise for the purpose of strengthening of regimes of economy of labor, material, monetary and energy resources, increase of management efficiency at various levels, ensuring necessary quantity of the consumer benefits.

Generalizing the existing approaches to definition of logistic system, we suggest allocating three interdependent synergetic streams of logistic system at trade enterprises: financial, material and information. Searches of ways of increase of competitiveness of trade enterprises need to be begun with consideration of change of profit and losses first from the analysis of streams of logistic system. In case of existence of a tendency to decrease in expenses under other equal conditions competitiveness increases.

The logistic system directly influences competitiveness of trade enterprises, and streams of formation of logistic system depend on the purposes that are set before itself by the management, including at the choice of business partner. Comparison of expenses on each of streams of logistic system with their influence on profit is carried out for several years. Formation of adequate logistic system provides essential decrease in expenses. Based on results of research of the existing approaches to definition of logistic systems it is established that the harmonized association of financial, material and information streams of logistic system gives the chance of high-quality customer service, effective use of assets and ensuring flexibility of actions that in the end result increases competitiveness of trade enterprises.

Keywords: logistic system, logistic stream, trade, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для забезпечення стійкої позиції на ринку в сучасних несприятливих умовах господарювання керівники підприємств торгівлі мають проводити активний пошук та впровадження ефективних інструментів підвищення конкурентоспроможності. Сьогодні спостерігається постійне підвищення цін на енергоносії, паливо, моральний та фізичний знос основних фондів. Підприємства торгівлі потребують оптимізації витрат, пов'язаних із рухом та збереженням товарів. Тому на перший план висуваються потреби в аналізі впливу логістичних систем на підприємства саме торговельної галузі.

Сьогодні існує багато перепон і проблем з упровадження існуючого у світі досвіду використання логістичних систем на українських підприємствах. Так, на думку професора П.В. Гудзя, можна виділити об'єктивні та суб'єктивні проблеми застосування зарубіжного досвіду системного управління логістичною діяльністю в Україні. Об'єктивними є: невизначеність меж використання логістики в існуючих господарських системах; нестійке правове поле діяльності підприємницьких структур; непродумана система оподаткування; недосконалість методологічної бази впровадження логістики в реальний сектор економіки України; відсутність необхідної структуризації діяльності господарських систем, яка потрібна для впровадження логістики; нераціональний розвиток товаропровідних структур; значний моральний і фізичний знос виробничого

устаткування; слаборозвинена транспортна інфраструктура, яка не відповідає сучасним вимогам; низький рівень розвитку виробничо-технічної бази складського господарства; недостатній рівень розвитку й використання сучасних систем електронних комунікацій, електронних мереж, систем зв'язку та телекомунікацій. До суб'єктивних проблем можна віднести відсутність кваліфікованих фахівців з логістики, але головна – потенційне небажання менеджерів змінювати сталі стереотипи роботи на тлі загальної низької правової й управлінської культури [1, с. 141].

Отже необхідно провести аналіз процесів формування логістичних систем на підприємствах торгівлі з метою зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характеристиці логістичних систем у науковій літературі приділялося достатньо уваги. У сучасних умовах господарювання, під впливом кризових явищ в економіці, питання ефективної логістики набули особливої актуальності, оскільки вітчизняні торговельні підприємства займаються активним пошуком зниження витрат на транспортування, зберігання та заготівлю товарів. Проблеми впливу логістичних систем знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених: П. Гудзя, Т. Остапенко, Д. Коїла, Е. Барді, А. Кальченко, Р. Ларіної, Н. Моїсеєвої, А. Садекова, Л. Фролової [1–6].

У сучасних дослідженнях логістичних систем усе більшої актуальності набуває необхідність проведення ретельного аналізу впливу формування ефективної логістичної системи як однієї зі складових конкурентоспроможності підприємства торгівлі, але єдиної думки стосовно узагальнення та виділення основних потоків логістичних систем, з урахуванням специфіки торговельної галузі, досі не вироблено.

Мета статті – визначення впливу формування ефективної логістичної системи як однієї зі складових конкурентоспроможності підприємства торгівлі, узагальнення та виділення основних потоків логістичних систем підприємств торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан національної економіки України вимагає від підприємств формування універсальних способів конкурентоспроможності. Підвищення конкурентоспроможності цілком обумовлене специфікою діяльності підприємств кожної окремої галузі. У зв'язку з цим необхідним є вивчення функціональних особливостей діяльності торговельних підприємств, які, з одного боку, мають загальні властивості, притаманні підприємствам усіх галузей, з іншого – характеризуються

низкою відмінностей, обумовлених специфікою підприємницької діяльності в торгівлі.

Відповідно до п. 1 ст. 263 Господарського кодексу України господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [7].

Підприємства торгівлі здійснюють особливу діяльність щодо забезпечення товарного обігу, саме вони забезпечують рух товарів зі сфери виробництва у сферу споживання, завдяки ним відбуваються процеси виробництва та розподілу матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Підприємства торгівлі виконують центральну розподільчу функцію між виробниками і споживачами. При цьому вони водночас виступають проміжними споживачами і проміжними продавцями. Це означає, що вони закупають товари у виробників, коли виступають споживачами, і продають їх кінцевим споживачам, виступаючи продавцями. Послуги, які вони при цьому надають, дуже різноманітні, як і їх функції [6, с. 88]. Тобто вони виконують посередницькі функції і належать до сфери реалізації економічних інтересів споживачів і виробників товарів.

Використання логістики на підприємствах торгівлі передбачає побудову послідовної, узгодженої системи, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни кон'юнктури ринку і максимальною мірою реалізовувати сильні сторони торговельного підприємства. Мета логістичного процесу формулюється основним правилом логістики – правилом «7R»: потрібний товар (right product) потрібної якості (right quality) у потрібній кількості (right quantity) має бути доставлений у потрібний час (right time) і в потрібне місце (right place) потрібному споживачеві (right customer) із потрібним рівнем витрат (right cost). Недотримання хоча б однієї з наведених умов може призвести до втрати клієнтів і, відповідно, певної частки ринку [2].

Світова практика створення логістичних систем управління виявила, що логістичні принципи керування виробництвом і роботою підприємства в сучасних умовах можна розглядати як один із важливих магістральних напрямів нормалізації розвитку підприємств із метою посилення режимів економії трудових, матеріальних, грошових та енергетичних ресурсів, підвищення ефективності управління на різних рівнях, забезпечення потрібної кількості споживчих благ.

А.Г. Кальченко вважає, що система логістики включає в себе матеріальні засоби, що забезпечують рух товарів по логістичним ланцюжком (склади, вантажно-розвантажувальні механізми, транспортні засоби), виробничі запаси та засоби управління всіма ланками ланцюжка. Логістична система – адаптивна система зі зворотним зв'язком, яка виконує певні логістичні функції та операції. Вона, як правило, складається з кількох підсистем і має розвинуті зв'язки із зовнішнім середовищем. Під логістичною системою мають на увазі організаційно-управлінський механізм координації, який дає змогу досягти ефекту завдяки чіткій злагодженості в діях спеціалістів різноманітних служб, які беруть участь в управлінні матеріальним потоком [3, с. 68].

На думку Р.Р. Ларіної, логістичні системи вкладаються в загальноприйняте поняття «системи», бо складаються із системоутворювальних елементів, тісно взаємопов'язаних і взаємозалежних, які мають упорядковані зв'язки й утворюють певну структуру із задалегідь заданими властивостями. Характеризуються ці системи високим ступенем узгоджених вхідних продуктивних сил з метою управління наскрізними потоками. Логістична система – це адаптивна система зі зворотним зв'язком, яка виконує певні логістичні функції (операції), складається із підсистем і має розвинуті внутрішньосистемні зв'язки та зв'язки із зовнішнім середовищем. Метою логістичної системи є забезпечення наявності необхідного товару в необхідній кількості й асортименті, заданої якості, у потрібному місці й у потрібний час, у максимально можливому ступені підготовлених до виробничого процесу або особистого споживання при заданому рівні логістичних витрат [4, с. 23]. Узагальнюючи існуючі підходи щодо визначення логістичної системи, пропонуємо на підприємствах торгівлі виділяти три взаємозалежні, синергетичні потоки логістичної системи: фінансовий, матеріальний та інформаційний. Характеристику потоків логістичної системи підприємств торгівлі наведено в таблиці.

Метою формування ефективної логістичної системи має бути забезпечення узагальнення та гармонізації фінансових, матеріальних та інформаційних потоків як фундаменту конкурентоспроможності підприємств торгівлі.

Конкурентоспроможність підприємства на ринку визначається позицією підприємства порівняно з іншими за такими показниками: здатність адаптуватися до змін; технологія, яка застосовується підприємством; властивості та якість обладнання, яке використовується; знання і практичний досвід персоналу; система управління і комунікацій. У зазначеному комплексі одними з

найважливіших є показники кваліфікаційно-професійного розвитку персоналу підприємств. У ринкових умовах господарювання перед торговельними підприємствами виникає необхідність працювати по-новому – урахувати закони і вимоги ринку, опанувати новий тип економічної поведінки, адаптувати всі сторони діяльності до ситуацій на ринку [8, с. 168–169].

Таблиця

Характеристика потоків логістичної системи підприємств торгівлі

Фінансовий потік	Матеріальний потік	Інформаційний потік
<ul style="list-style-type: none"> – розрахунки з постачальниками та покупцями; – ціноутворення; – страхування; – кредитування 	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення та обслуговування обладнання; – розвантаження; – переміщення; – складування; – фасування; – маркування; – сортування; – формування партій товарів; – післяпродажне обслуговування; – переробка відходів; – повернення товарів 	<ul style="list-style-type: none"> – збирання та обробка інформації; – зберігання інформації; – реклама; – кодування інформації; – аналіз залишків товарів; – прогнозування попиту на товари

Пошуки шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства торгівлі потрібно починати з розгляду зміни прибутків і збитків, передусім з аналізу потоків логістичної системи. У разі наявності тенденції до зниження витрат за інших рівних умов конкурентоспроможність зростає.

Зменшення відношення об'єму продажів до вартості матеріально-виробничих запасів свідчить про уповільнення оборотності запасів – або в результаті зниження попиту на готову продукцію, або внаслідок збільшення запасів сировини. Для уточнення розраховують частку вартості нереалізованої продукції в матеріально-виробничих запасах. Якщо вона збільшується, то відбувається затоварювання готовою продукцією у зв'язку зі зниженням попиту і недоліками маркетингових і логістичних рішень [5, с. 42].

Слід зазначити, що логістична система прямо впливає на конкурентоспроможність підприємств торгівлі, а потоки формування логістичної системи залежать від цілей, які ставить перед собою керівництво, у тому числі вибираючи бізнес-партнера. Порівняння видатків на кожен із потоків логістичної системи з їх впливом на прибуток здійснюється за кілька років. Формування адекватної логістичної системи забезпечує істотне зниження витрат.

Висновки. Грунтуючись на результатах дослідження існуючих підходів до визначення логістичних систем установлено, що гармонійне поєднання фінансового, матеріального та інформаційного потоків логістичної системи надає можливості якісного обслуговування клієнтів, ефективного використання активів і забезпечення гнучкості дій, що зрештою підвищує конкурентоспроможність підприємств торгівлі. Для вирішення визначених сучасних проблем функціонування торговельних підприємств необхідне формування ефективної багаторівневої логістичної системи «закуп–виробництво–реалізація». З урахуванням передового досвіду підприємствам торгівлі необхідно аналізувати фінансові, матеріальні та інформаційні потоки логістичних систем для своєчасного реагування на зміни та підвищення конкурентоспроможності.

Список джерел інформації / References

1. Гудзь П. В. Аналіз зарубіжного досвіду застосування системного управління логістичною діяльністю / П. В. Гудзь, Т. І. Остапенко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 4. – С. 139–142.

Gudz, P.V., Ostapenko, T.I. (2011), “Analysis of foreign experience of application of system management logistic activity” [“Analiz zarubizhnogo dosvidu zastosuvannya sistemnogo upravlinnya logistichnoyu diyalnistyuu”], *Biznes Inform*, No. 4, pp. 139-142.

2. Coyle, J., Bardi, E., Langley, C. (2002), *Zarządzanie logistyczne*, Warszawa, PWE, 734 p.

3. Кальченко А. Г. Логістика : підручник / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 284 с.

Kalchenko, A.H. (2003), *Logistics [Lohistyka]*, KNEU, Kyiv, 284 p.

4. Ларіна Р. Р. Логістика : навч. посібник / Р. Р. Ларіна. – Д. : ВІК, 2005. – 335 с.

Larina, R.R. (2005), *Logistics [Lohistyka]*, VIK, D., 335 p.

5. Моисеева Н. К. Экономические основы логистики / Н. К. Моисеева. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 528 с.

Moiseeva, N.K. (2008), *Economic bases of logistic [Ekonomicheskie osnovyi logistikii]*, INFRA-M, Moscow, 528 p.

6. Садеков А. А. Торговля в системі ринкових відносин: логістичний підхід / А. А. Садеков, Л. В. Фролова // Вісник Технол. ун-ту Поділля. Екон. науки. – 2003. – Вип. 2, т. 1. – С. 86–89.

Sadekov, A.A., Frolova, L.V. (2003), "Trading in the market system: a logistical approach" ["Torhivlya v systemi rynkovykh vidnosyn: lohystychnyy pidkhid"], *Visn. Tekhnol. Un-tu Podillya. Ekon. nauky*, vol. 2, issue 1, pp. 86-89.

7. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

"Commercial code of Ukraine" ["Gospodarskiy kodeks Ukrainy"], available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

8. Носова О. В. Розвиток персоналу як фактор конкурентоспроможності підприємства / О. В. Носова, О. С. Маковоз // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. – Харків : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 166–171.

Nosova, O.V., Makovoz, O.S. (2011), "Staff development as a factor of enterprise competitiveness", *Economic strategy and prospects of development of sphere of trade and services* ["Rozvitok personalu yak faktor konkurentospromozhnosti pidpriemstva"], *Ekonomichna strategiya i perspektivi rozvitku sferi torhivli ta poslug* [KhSVFT, Kharkiv, Vol. 2 (14), pp. 166-171.

Чорна Марина Віталіївна, д-р екон. наук, проф., економічний факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0661463292; e-mail: mv.1008@mail.ru.

Черная Марина Витальевна, д-р екон. наук, проф., экономический факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: 0661463292; e-mail: mv.1008@mail.ru.

Chorna Maryna, PhD. Sc. Professor, Department of Economics, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel.: 0661463292; e-mail: mv.1008@mail.ru.

Маковоз Оксана Сергіївна, канд. екон. наук, доц., факультет № 6, Харківський національний університет внутрішніх справ. Адреса: просп. Льва Ландау, 27, Харків, Україна, 61080. Тел.: (057)73-98-017, 0954412405; e-mail: makoksana@ukr.net.

Маковоз Оксана Сергеевна, канд. экон. наук, доц., факультет № 6, Харьковский национальный университет внутренних дел. Адрес: просп. Льва Ландау, 27, Харьков, Украина, 61080. Тел.: (057)73-98-017, 0954412405; e-mail: makoksana@ukr.net.

Makovoz Oksana, PhD. Sc., Faculty № 6, Kharkiv National University of Internal Affairs. Address: L. Landau avenue, 27, Kharkiv, Ukraine, 61080. Tel.: (057)73-98-017, 0954412405; e-mail: makoksana@ukr.net.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. А.С. Крутовою.
Отримано 01.04.2016. ХДУХТ, Харків.*